

φαίνονται προτρέψασθαι μὲν καὶ παρορμηθεῖν τῶν νέων τοὺς ἐλευθερίους ἰσχύειν, ἡθὸς τ' εὐγενὲς καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόκαλον ποιῆσαι ἂν κατακώχιμον ἐκ τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκάγαθίαν προτρέψασθαι· οὐ γὰρ πεφύκασιν αἰδοῖ πειθαρχεῖν, ἀλλὰ φόβῳ, οὐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχρὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας. . τοῦ δὲ καλοῦ καὶ ὡς ἀληθῶς ἠδέος οὐδ' ἔννοιαν ἔχουσιν, ἄγευστοι ὄντες· τοὺς δὲ τοιοῦτους τίς ἂν λόγος μεταρρυθμίσει ; » 1)

Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπαναλαμβάνουσι καὶ ἀναπτύσσουσι περὶ τῆς ἐπὶ τῆς παιδείας τῶν νέων γενεῶν καὶ ἐν γένει περὶ τῆς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ καθόλου βίου τῶν ἀνθρώπων ἐπιδράσεως τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἐπικρατούντων ἡθῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Κικέρων καὶ ὁ *Fichte* καὶ ὁ *Waitz* καὶ ὁ *Kehr* 2). Πάντες πλὴν τῶν ὑπερσόφων ὑποβολέων τῶν ἡμετέρων κ. κριτῶν, οἵτινες παραληροῦντες ἀποφαίνονται ὅτι «ἐκ τῶν μωριῶν θὰ ἀπαλλαγῶσιν οἱ παῖδες διὰ λόγων». οὗς αὐτοὶ ἐν τῇ ἐχεφροσύνῃ καὶ πολυνοίᾳ αὐτῶν εὗρον ὅτι κέκτηνται τὴν ὑπερφυσικὴν ταύτην δύναμιν τοῦ νὰ ἀπαμβλύνωσι τὴν ἐπίδρασιν πάντων τῶν περιστοιχούντων τοὺς παῖδας μωρῶν προσώπων καὶ μωρῶν θεσμῶν καὶ φαύλων ἡθῶν καὶ φαυλοτέρων παραδειγμάτων. Τὸ ἡθὸς τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τὸ παράδειγμα τῶν πρεσβυτέρων πρῶτον καὶ τελευταῖον οἱ λόγοι ἐν τῇ παιδείᾳ τῶν νέων γενεῶν. Τελευταῖον !

Βλασφημία δὲ μείζων τῆς ἐξενεχθείσης ὑπὸ τῶν κυρίων τούτων κατὰ τῆς Ἐπιστήμης, ὅτι ἡ θετικὴ γνῶσις τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραγμάτων κέκτηται τὴν σύμπασαν παιδευτικὴν δύναμιν, οὐτιδανῶν πάντων τῶν ἄλλων διδαγμάτων ὄντων, οὐδέποτε μέχρι τοῦδε

1) Ἀριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια 1179, 6, 4.

2) Πολύβιος, 1, 17, 1. 1, 64, 2. 3, 18, 8. 4, 29, 4. 6, 1, 8. 6, 10, 5. 6, 14, 4. 6, 39, 11. 6, 47. 6, 52, 10. 6, 53—56, 5. 10, 29, 9. 15, 21, 3. 40, 14, 5. καὶ πολλοῦ ἀλλαχοῦ, ὡς εἰς τὴν οἰκείαν περὶ τῶν παιδαγωγικῶν καὶ φιλοσοφικῶν δοξασιῶν τοῦ Πολυβίου πραγματείαν ἀρίδηλον θὰ καταστῇ — *Cicero de legibus* III 13, 14. — *Fichte*, Rede an die deutsche Nation καὶ πολλοῦ μὲν ἀλλαχοῦ, ἰδίως ὁμῶς ἐν τῇ erste Rede (W W. Berlin 1846, τόμ. 7, σελ. 271 καὶ ἐξ.) — *Waitz*, Allgemeine Pädagogik, Braunschweig 1875, erster Theil § 4, σελ. 45-65. — *Kehr*, Geschichte der Methodik, Gotha 1879, τόμ. 2, σελ. 274.

ἐξηνέχθη ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἢ διὰ τῶν γραμμάτων παιδεία τῶν νέων. Καὶ ὁ πρωτοετής τῶν Διδασκαλείων μαθητῆς κάλλιστα γινώσκει τὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου δύναμιν τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς, τῆς ἰχνογραφίας, τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Οὐδεὶς δὲ ἀγνοεῖ ὅτι ἀχαριτώτερον καὶ σκαϊότερον ὄν τοῦ ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς θετικαῖς λεγομέναις ἐπιστήμας παιδευομένου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δὲν ὑπάρχει. Παραδείγματα τοιαύτης μονομεροῦς καὶ ἀνελευθέρου παιδεύσεως παρέσχον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδαγωγικῆς οἱ φιλανθρωπισταί, ἀπὸ τῶν ὁποίων μετὰ βδελυγμίας ἀποστρέφει ὁ κόσμος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀναλογιζόμενος τὴν ἀδεξιότητα ἐν τῷ βίῳ, τὴν βαναυσότητα, καὶ τὴν ὠμότητα τῶν προϊόντων τῶν παιδαγωγικῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Ὁ Rousseau καὶ ὁ Bassedow θὰ χρησιμεύωσι πάντοτε ὡς ἀποτροπῆς παραδείγματα εἰς τοὺς ὀρθὴν τὴν ψυχὴν ἔχοντας, ὁ δὲ Pestalozzi καὶ ὁ Fichte θὰ μεσουρανῶσιν ὡς δύο φαεινότατα ἄστρα φωτίζοντα καὶ θάλποντα τὰς ψυχὰς τὰς ἀνθρωπικὰς. Ἡ τραχεῖα καὶ μονομερὴς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ θετικότητι ἀνατροφή οὐδένα εὔρε μιμητὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ἢ ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ ἐλευθέριος τροφή καὶ παιδεία τῶν Ἑλλήνων ἐνθουσιάζει ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ θὰ ἐνθουσιάζῃ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων πάντας τοὺς ἐν πολιτισμῷ διαβιοῦντας λαοὺς πρὸς τὴν ἐν καλοκάγαθιᾳ ἀνθρωπικὴν ἀνατροφήν. « Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ ζήσεται μόνον ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ ἐν λόγῳ Θεοῦ », εἶπεν ὁ ἰδρυτῆς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θρησκευήματος, « καὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ χρήσιμα, ἀλλὰ τὰ καλὰ δεῖ μᾶλλον » εἶπον οἱ σεμνοὶ ἱεροφάνται τοῦ ἀνθρωπικοῦ βίου, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Τῶν θετικῶν γνώσεων ἢ ἀποκλειστικὴ λατρεία ἀπογυμνωθεῖσα τῶν ἀνθρωπικῶν παιδευμάτων ἐκτρίβει μὲν ἴσως ἀπὸ τοῦ πνεύματος τὴν μωρίαν, προσκολλᾷ ὅμως βεβαίως εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀβελτηρίαν, τὴν πανουργίαν, τὸν ἐγωϊσμόν, τὴν ἀπανθρωπίαν.

Ἦbris πρὸς τὴν Ἐπιστήμην προσέτι τὸ δισχυρίζεσθαι ὅτι πρέπει νὰ προσφέρωνται εἰς τοὺς παῖδας πρὸς ἠθικὴν διδασκαλίαν ἐν παντὶ καιρῷ ἀποκλειστικῶς μόνον συγκεκριμέναι περιπτώσεις, οὐδέποτε δὲ μῦθοι Αἰσώπειοι.

Ἦδη πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ὁ Πλάτων εἶπε : « Πρῶτον

τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν » 1) καὶ ὁ Ἄριστοτέλης προσέθηκε καὶ τὸν λόγον τούτου εἰπὼν : « Οἱ μὲν γὰρ νέοι διὰ τὴν ἡλικίαν ἀνῆδυντον οὐδὲν ὑπομένουσιν ἐκόντες » 2) καὶ ὁ Ἐρμογένης διεσάφησε ταῦτα εἰπὼν : « Τὸν μῦθον πρῶτον ἀξιοῦσι προσάγειν τοῖς νέοις, ὅτι τὰς ψυχὰς αὐτῶν πρὸς τὸ βέλτιον ῥυθμίζειν δύνανται καὶ αὐτοὺς ἀπαλοὺς ὄντας ἀξιοῦσι πλάττειν » 3) καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐξέκοψε τοὺς ὀδόντας καὶ ἐξέσπασε τὴν γλῶσσαν τῶν λυσσαλέων κυνῶν τῶν καθυλακτούντων τῶν Αἰσωπείων μύθων εἰπὼν : « Αἰσώπῳ πάντα ἐκμεμύθωται καὶ λόγον τοῖς θηρίοις μετέδωκε λόγου ἔνεκεν· πλεονεξίαν τε γὰρ ἐκκόπτει καὶ ὕβριν ἐλαύνει καὶ ἀπάτην καὶ ταῦτα λέων τις αὐτῷ ὑπακρίνεται καὶ ἀλώπηξ καὶ ἵππος, νῆ Δία, καὶ οὐδὲ ἡ χελώνη ἄφωνος, ὑφ' ὧν τὰ παιδιά μαθηταὶ γίνονται τῶν τοῦ βίου πραγμάτων » 4), καὶ ὁ Ἄριστοτέλης διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν μᾶλλον λημῶντων ψωραλέων ἀνθρωπαρίων τῶν τυφλωτῶντων πρὸ τῆς ἐξόχου παιδευτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐεργετικωτάτης εὐχρηστίας τῶν Αἰσωπείων μύθων εἰπὼν : « Διὰ τί τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν ἄνθρωποι . . . καὶ τοῖς λόγοις 5), ἢ ὅτι τῷ τε μανθάνειν χαίρουσι καὶ τῷ ταχύ, ῥᾶον δὲ διὰ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν . . . ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους, μᾶλλον πιστεύομεν, τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ λόγοι μαρτυρίαις εἰκόασιν· αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύρων ῥᾶδιοι πίστεις. Ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν ἠδέως, τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι τὸ ὅμοιον δεικνύουσι. — Παραδειγμάτων δ' εἶδη δύο· ἓν μὲν γὰρ ἐστι

1) Πλάτων, Πολιτεία 377 Α.

2) Ἄριστοτέλης, Πολιτικά 1340, 6, 15.

3) Ἐρμογένης, Προγυμνάσματα 1, Walz τόμ. 1, σελ. 9. Spengel τόμ. 2. σ. 3. Ὅτι δὲ οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι οὐ μόνον ἐν τῇ Γ' καὶ Δ' τάξει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ε' καὶ Σ' τῶν σχολείων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδευσεως δεόν νὰ χρησιμοποιῶνται ἴδ. παρὰ *Hugo Weber*, *Die Pflege nationaler Bildung* σελ. 141. Καὶ ἀνωτέρω ἐν σελ. 357, σημ. 1 τὸν κατάλογον τῶν τοιούτων ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῶν περιεχόντων μύθους.

4) Φιλόστρατος, Εἰκόνες σελ. 767, ἔκδ. Kayser, σελ. 381 καὶ 382. — Καὶ ὁ *Lessing*, *Fabeln* 1, 1, W W. Leipzig, 1853, τόμ. 1, σελ. 133 : « Die Wahrheit braucht die Anmuth der Fabel ».

5) Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως « λόγοι » Θέων, Προγυμνάσμ. 3. Walz τόμ. 1, σελ. 174. Spengel τόμ. 2, σελ. 72 - 73 : Μῦθος ἐστὶ λόγος ψευδῆς εἰκονίζων ἀληθειαν . . . καλοῦνται δ' Αἰσώπειοι . . . προσαγορεύουσι δὲ αὐτοὺς τῶν μὲν παλαιῶν οἱ ποιηταὶ μᾶλλον ἄνους, οἱ δὲ μύθους· πλεονάζουσι δὲ μάλιστα οἱ καταλογάδην συγγεγραφότες τὸ λόγους ἀλλὰ μὴ μύθους καλεῖν, ὅθεν λέγουσι καὶ τὸν Αἰσωπον λογοποιόν. Πλάτων δὲ ἐν διαλόγῳ τῷ περὶ ψυχῆς πῆ μὲν μῦθον, πῆ δὲ λόγον ὀνομάζει.

παραδείγματος είδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα, ἐν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἐν μὲν παραβολή, ἐν δὲ λόγος, οἷον οἱ Αἰσώπειοι . . οἱ λόγοι . . ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο ὅτι πράγματα μὲν εὐρεῖν ὅμοια γεγενημένα χαλεπὸν, λόγους δὲ ῥᾶον » 1).

Ἄλλ' οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ὕβρεως καὶ βλασφημίας κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς Ἐπιστήμης, οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀνδραποδώδους ἀμαθείας ἐγκαταλείπει ἢ ἄλλη ἀπαιτήσεις τῶν ἡμετέρων κ. κ. κριτῶν, τὸ νὰ ἀντικατασταθῶσιν οἱ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις τῶν μικρῶν παιδῶν Αἰσώπειοι μῦθοι διὰ τῶν ιστοριδίων τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελίου.

Φαντάσθητε Ἄλφαβητάριον καὶ Ἀναγνωσματάριον, ἐν οἷς ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ, ἐν οἷς ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ δωδεκαετοῦς ἐν τῷ ναῶ διδάσκοντας! Φαντάσθητε νὰ ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι, νὰ τεχνολογῶσι, νὰ προσπταίωσιν εἰς τὴν γραφήν, νὰ διορθῶνῃ τὰ πταίσματα αὐτῶν ὁ διδάσκαλος, νὰ ἐπαναλαμβάνωσι, νὰ σβύνωσι, νὰ ἀντιγράφωσιν οἱ μαθηταὶ τὴν σταύρωσιν τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ θρησκευματος ἡμῶν. Τί ἀκαιρότερον, τί ἀσεβέστερον τούτου!

Ἦδη ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τῶν μαθημάτων τῶν διδασκομένων ἐν τοῖς σχολείοις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως πάντων τῶν σωφρονούντων ἐθνῶν ἀναγράφουσι τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν ὥραις ἰδιαιτέραις. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ μετατοπιζῶνται τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα μαθήματα ἀπὸ τῆς φυσικῆς αὐτῶν θέσεως εἰς τόπον ἀνοίκειον αὐτοῖς; Ἦδη πανταχοῦ, ἐνθα νοῦς κυβερνᾷ, ἐπισήμως πάντα τὰ κατὰ τὰς Ἱερὰς Γραφὰς ἐκανονίσθησαν οὕτως, ὥστε ἐν ὥραις ἰδιαιτέραις νὰ διδάσκωνται. Διὰ τί ἡμεῖς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς παμπάλαιους κανονισμοὺς τῶν σχολείων, ἀπὸ δεκαετηρίδων καὶ ἑκατονταετηρίδων πολλῶν ἐν ἀχρηστία ὄντας; 2) Ἦδη κατὰ τὸ 1700 ὁ Zeidler ἐν τῷ διτόμῳ

1) Ἀριστοτέλης, Προβλήματα 916, 6, 26 καὶ ἐξ. Ῥητορικὴ 1393, α, 22 - 1394, α, 16. Ἴδε περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ Lessing, Abhandlung über die Fabel, W W. τόμ. 4, σελ. 270.

2) Ἐν Πρωσίᾳ δι' ὑπουργικῆς διαταγῆς ἐκδοθείσης ἐν ἔτει 1844 ἐπισήμως ἀπηγορεύθη ἡ ἐγκατάμιξις τῶν ἄλλων παιδευμάτων μετὰ τῶν Ἱερῶν.— Ὁ κανονισμὸς τῶν

αὐτοῦ συγγράμματι « *Neue verbessertes vollkomeenes ABC buch* » ἔγραψε πολλὰ καὶ σοφὰ περὶ τῆς ὑψίστης παιδαγωγικῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μὴ περιλαμβάνηται οὐδὲν τῶν τῆς « Ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελίου » ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις τῶν μικρῶν παιδῶν καὶ ἐξήγγειλε τὸ εὐσεβέστατον καὶ πασίγνωστον ἐκεῖνο : « Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε πολὺ ἀγιώτερος ἢ ὥστε νὰ καταδικασθῆ νὰ ἐκτεθῆ εἰς τὰς διὰ τῆς γραφίδος τῶν παιδαρίων κατακεντήσεις καὶ ἐκδόρας » 1). Ἦδη ἀπὸ τῆς καταπτώσεως τῶν Εὐσεβοφρόνων (Pietisten) καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ Eberhard von Rochow « *Versuch eines Schulbuches für Kinder der Landleute, Berlin 1772* », ἤρξατο ἡ καθ' ἡμᾶς ἐποχὴ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, καθ' ἣν οὔτε ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς παραλαμβάνηται τι πλέον ἐν αὐτοῖς οὔτε αἱ ἀηδίαι τοῦ Bessedow ἐπαναλαμβάνονται. Διὰ τί δὲ ὁ τι ἄλλοι—πολὺ σοφώτεροι ἡμῶν—πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀπέρριψαν, ἡμεῖς νῦν νὰ παραλάβωμεν ; 2)

Ὅτι δὲ « ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία γέμει λαμπροτάτων παραδειγμάτων ἀρετῆς ἀνθρώπων καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ κρίσιν Ἀναγνωσματαρίου (δηλ. ἐγὼ) ἀφῆκε τοὺς στίλβοντας τούτους ἀδάμαντας . . . προστίμησε δὲ μᾶλλον νὰ διδάξῃ ἀρετὴν ἀμφιβόλου ἀξίας, καὶ ταύτην δι' ἀλληγοριῶν καὶ μύθων », ταῦτα εἶνε ἀληθέστατα. Οἱ λόγοι δέ, ὧν ἕνεκα ἐν Ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ παιδῶν ὀκταετῶν, ἔπραξα οὕτω καὶ δὲν ἔπραξα ὡς οἱ ἡμέτεροι κ. κριταὶ ἀπαιτοῦσιν, εἶνε πολλοὶ καὶ διάφοροι. Πρῶτον, διότι οἱ καθ' ἡμᾶς ζῶντες ἐν τῇ οἰκτρῶς πονηροκρατουμένη ταύτῃ χώρᾳ δὲν κατωρθώθη ἀκόμη, δόξα τῷ Θεῷ, μεθ' ὅλας τὰς ἀνευδότους προσπαθείας τῶν ὑψηλοφρόνων καὶ μεγαλοπραγμόνων τῆς πολιτείας ἡμῶν ἀρχόντων νὰ φθάσωσι

σχολείων τοῦ Brunschweig, ὁ ἐκδοθεὶς τὸ 1737, ἐκανόνιζε τὰ κατὰ τὰ Ἱερά, ὡς νῦν ἀπαιτοῦσιν οἱ ὑπέροσοφοι κριταὶ ἡμῶν ! Νὰ ἐπανέλθωμεν δηλ. ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς τὸ 1737 ! (Ἰδ. Kehr, *Geschichte der Methodik*, Gotha 1879, τόμ. 2, σ. 334.

1) Zeidler παρὰ Kehr, ἐνθ. ἀν. τόμ. 2, σελ. 374 - 375 : *Gottes Wort ist zu heilig dazu; dass es sich soll lassen mit Griffeln zerstechen und zermartern.*

2) Kehr, ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. 2, σελ. 339. 340. 341. — Περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἴδ. τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ τε Friedrich Gedike (1754 - 1803) καὶ τοῦ Kehr, αὐτόθ. τόμ. 2, σελ. 443 καὶ 442.

πάντες εἰς τὸ ὕψος τῶν ἡμετέρων κ. κριτῶν. Ἐπειτα, διότι κάποιος, Ἀριστοτέλης ὀνομαζόμενος, εἶχεν εἶπη πάλαι ποτέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ταῦτα τὰ ὀλίγα: «Οἱ λόγοι ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὐρεῖν ὅμοια γεγενημένα χαλεπὸν, λόγους δὲ ῥᾶρον» 1), καὶ κάποιος ἄλλος, Ἀριστοφάνης ὀνομαζόμενος, εἶχεν εἶπη διὰ τινος ἀπαιδευτοῦ ἀγύρτας τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὧν ἡ τροφή τῆς γλώσσης ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἦσαν αἱ λέξεις «πατρίς—πατρις ἱστορία—λαμπρότατα παραδείγματα τῆς πατρίου ἡμῶν ἱστορίας—Ἕλληνες ἐσμέν—ἐλεύθερον βασιλεῖον—ἐλεύθεροι πολῖται τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος» — τὰ ἀθώοτατα ταῦτα:

Ἡ δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ
ἔτ' ἔστιν ἀνδρὸς οὐδὲ χρηστοῦ τοὺς τρόπους,
Ἄλλ' εἰς ἀμαθῆ καὶ βδελυρόν 2).

Καὶ ἐξακολουθοῦσιν οἱ ὑποβολεῖς!

«Ἐπίσης ὁ ἐν σελ. 86 ἐκτεθειμένος μῦθος «χελώνη καὶ ἀετός», διδασκόμενος εἰς παῖδας, βλάπτει μᾶλλον αὐτοὺς διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος τοῦ ἀετοῦ, λίαν σκληρῶς τιμωροῦντος τὴν ἀνοησίαν τῆς χελώνης· ἠδύνατο δὲ διὰ τοῦτο νὰ ἐπιγραφῆ μᾶλλον «Θάνατος εἰς τοὺς ἀνοήτους». Μείζων δὲ εἶνε ὁ κίνδυνος τοῦ ν' ἀναπτυχθῆ ἐν ταῖς τρυφεραῖς τῶν παιδῶν ψυχαῖς ῥοπή τις πρὸς σκληρότητα μᾶλλον ἢ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ ἀνοήτων ἀπαιτήσεων».

«Μαίνονται μὲν οὖν πολλοὶ πολλοὺς τρόπους· οὓς μὲν νῦν εἶπομεν, ὑπὸ νόσων· εἰσὶ δὲ οἱ διὰ θυμοῦ κακὴν φύσιν ἅμα καὶ τροφὴν γενομένην» 3).

Εἰς δύο διδακτικῶν βιβλίων τὴν βράβευσιν συνετέλεσεν ὁ μῦθος οὗτος· εἰς τὴν βράβευσιν τῆς Ἑλληνικῆς Χρηστομαθείας τοῦ κ. Παπαδασιλείου 4), καὶ εἰς τὴν βράβευσιν τοῦ Ἀναγνωσματορίου

1) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1394, α, 2.

2) Ἀριστοφάνης, Ἰππεῖς 191.

3) Πλάτων, Νόμοι, 934 D.

4) Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ Α'. τάξει τῶν Ἑλλην. σχολείων μαθητευόντων ὑπὸ Γ. Α. Παπαδασιλείου, βραβευθεῖσα ἐν τῷ διαγωνισμῷ τῶν διδακτικῶν βιβλίων κατὰ τοῦ ΒΡΑ' νόμον, ἔκδ. ἐβδόμη 1895. — Ὁ μῦθος *Χελώνη καὶ ἀετός* οὗτος φέρεται ὑπ' ἀριθ. 16.

τῆς Δ' τάξεως τοῦ κ. Κουρτίδου, ἔνθα φέρεται ὁ μῦθος οὗτος. Ἀμφότερα τὰ βιβλία ταῦτα ἐβραβεύθησαν ἐν τῷ αὐτῷ διαγωνισμῷ καὶ μάλιστα τὸ τοῦ κ. Κουρτίδου καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν κριτῶν, οἵτινες ἐκεῖ μὲν ὑπερεπήνεσαν, ἐνταῦθα δὲ ἐκφαυλίζουσιν αὐτόν 1).

Ἡ τόση ἀναισχυντία βεβαίως εἶνε γόσου ἠθικῆς ἀποτέλεσμα, διότι ὑπερπηδᾷ πολὺ τὸ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις σύνηθες μέτρον τῆς ἀναισχυντίας.

Ὁ μῦθος οὗτος εἶνε εἰς τῶν 68 ἀρίστων παιδικῶν μύθων 2). Εὐρηται δὲ ἀναγεγραμμένος οὐ μόνον ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βραβευθεῖσι τούτοις βιβλίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀναγνωσματάριοις τῶν Γερμανῶν Klemen καὶ Meissner 3). Καὶ ἐγκατακλείει ἐν αὐτῷ πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων τοῖς πᾶσι προφανῶν διδαγμάτων καὶ τήνδε τοῦ Ἡσιόδου βαθυτάτην παρατήρησιν ("Εργ. καὶ ἡμ. 293):

Οὔτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ,
φρασάμενος τὰ κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω·
ἔσθλος δ' αὖ κάκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοεῖ μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλλεται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνὴρ.

«Ὁ 41 μῦθος «λέων καὶ ἀλώπηξ» μέλλει νὰ διδάξῃ τοὺς παῖδας ἐνθεν μὲν τὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν δυσπιστίαν, ἐνθεν δὲ τὴν πονηρίαν, τὸν δόλον, τὴν ἀπάτην, τὴν εὐδοκιμοῦσαν ἀδικίαν καὶ ἐν γένει τὸ «πῶς δύναται τις νὰ τρέφῃται χωρὶς κἀνένα κόπον, ὡς καὶ θὰ ἠδύνατο εὐστοχώτερον νὰ ἐπιγραφῇ ὁ μῦθος οὗτος».

«Δύο μὲν ἦδη κακίας περὶ ψυχὴν ῥητέον — τὸ μὲν οἶον νόσον ἐν σώματι, τὸ δὲ οἶον αἴσχος ἐγγιγνόμενον . . ἔστι

1) Ἐκθεσις κριτῶν σελ. 31 : «Τὴν αὐτὴν δὲ συντομίαν ἔχουσι καὶ αἱ ἠθικαὶ διδασκαλῖαι εἰσαγόμεναι . . μετὰ χάριτος . . Ἡ αὐτὴ δὲ ἀφέλεια καὶ τὸ ἄπταιστον παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς μύθοις ὅποιοι . . καὶ πάντες οἱ ἔμμετροι — ὧν ὁ ἐν σελ. 63 εἶνε οὗτος ὁ ἐκφαυλιζόμενος ἐνταῦθα «Χελώνη καὶ ἀετός» !

2) Χελώνη καὶ ἀετός, Halm. 419. Κοραῆς 61 καὶ σελ. 312.

3) Klemen, Deuts. Leseb. für Bürgerschule und untere Klass. höherer Lehranstalten, I Theil, 1894, σελ. 56, ἀριθ. 70. — August Meissner, Deuts. Volksschul-Leseb. Mittelstufe, 1894, σελ. 223, ἀριθ. 402.

δὲ δύο ταῦτα . . . κακῶν ἐν τῇ ψυχῇ γένη, τὸ μὲν πονηρία καλούμενον . . . νόσος αὐτῆς σαφέστατα ὄν . . . τὸ δὲ ἄγνοιαν καλοῦσιν . . . καὶ δειλίαν μὲν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν ξύμπαντα ἡγετέον νόσον ἐν ἡμῖν, τὸ δὲ τῆς πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀγνοίας πάθος αἴσχος θετέον» 1).

Ὁ οὕτως ἐκφραυλιζόμενος ἐνταῦθα μῦθος οὗτος λελωθημένος μετενεχθεὶς ἐκ τοῦ ἐμοῦ Ἀναγνωσματαρίου ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου εἰς τὸ Ἀναγνωσματάριον αὐτοῦ (σελ. 95) ἐθεωρήθη βραβεύσεως ἄξιος! Κύνεα τὰ πράγματα! Κύνεα! Μῦθον ἄριστον, τὰ ὑγιέστατα καὶ βιωφελέστατα τῶν διδαγμάτων διδάσκοντα, μετὰ μακρὰν ζήτησιν εὔρεθέντα, μετὰ πολλῆς γλαφυρίας καὶ χάριτος ἐρμηνευθέντα, νὰ βλέπῃς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου οὕτως ἀγεννῶς μολυνοπραγμονούμενον, τὸν αὐτὸν δὲ ὑπ' ἄλλου ἀρπαγέντα καὶ αἰσchrῶς καταλωθηθέντα νὰ βλέπῃς βραβευόμενον! Οἷα ἀναισχυντία! Οἷα ἀθεμιτουργία!

Ὁ μῦθος οὗτος εἶνε εἰς τῶν 68 ἀρίστων παιδικῶν Αἰσωπειῶν μύθων 2) ἐνέχων ὀρθότατα καὶ βιωφελέστατα διδάγματα, συντελοῦντα εἰς τὸ νὰ ἀναδείξωσι τὰ ἐκ τῶν ἐπιπολαίων σκέψεων ἐπικρεμάμενα δεινὰ εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ κρατύνωσι τοὺς φιλομαθοῦντας εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι πάντων μάλιστα πρὸς σωτηρίαν τοῦ βίου ἡ σύνεσις εἶνε κράτιστον, περὶ ᾧ καὶ ἀνωτέρω (ἐν σελ. 386 καὶ ἐξ.) μακρὸς λόγος ἐγένετο. Ἡ γνώμη αὕτη ἀποτελεῖ ἐν τῶν θεμελιωδῶν διδαγμάτων τῆς τε ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ὁ Ὀδυσσεὺς τί ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει, εἶνε πασίγνωστον. Ἡ φρόνησις τίνα ἀξίαν ἔχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Πλατωνικῇ, μόνον οἱ τέλει ἀπαιδευτοὶ ἀγνοοῦσι.

Τὸν ἄριστον τοῦτον μῦθον πλὴν τοῦ βραβευθέντος ἡμετέρου ἀναγνωσματαριογράφου κ. Κουρτίδου ἔχουσιν ἀναγεγραμμένον ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς αὐτῶν βιβλίοις καὶ οἱ Γερμανοὶ Otto Schulz καὶ Ditlein 3).

1) Πλάτων, Σοφιστής 227, D.

2) Λέων καὶ ἀλώπηξ ἔκδ. Halm 246. Κοραῆ 135 καὶ σελ. 336.

3) Otto Schulz, Fibel, Ausg. c, 1877, σελ. 133, ἀριθμ. 16. — Ditlein, Deutsches Volksschul - Lesebuch, Mittelstuf. 1894, σελ. 56, ἀρ. 56.

« Διὰ τοῦ ἐν σελ. 100 - 103 ἐκτεθειμένου μύθου « κόραξ καὶ ἀλώπηξ » οἱ παῖδες ἡμῶν θέλουσι διδαχθῆ μάλλον τὴν χαμέρπειαν, τὴν κολακείαν, τὴν ὑποκρισίαν, τὸν ἐγωϊσμόν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἀναίδειαν ».

Αὐτὰ λέγουσιν οἱ εὐσυνείδητοι κριταὶ περὶ τοῦ μύθου τούτου, ἐν τῷ ἐμῷ Ἀναγνωσματαρίῳ εὐρισκομένου. Εὐρεθέντος δὲ τοῦ αὐτοῦ μύθου ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν βραβευθέντι Ἀναγνωσματαρίῳ τοῦ κ. Κουρτίδου οἱ αὐτοὶ λέγουσι « τὴν αὐτὴν δὲ συντομίαν ἔχουσι καὶ αἱ ἠθικαὶ διδασκαλίαι εἰσαγόμεναι . . μετὰ χάριτος . . Ἡ αὐτὴ δὲ ἀφέλεια καὶ τὸ ἄπλαστον παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς μύθοις ὅποιοι . . καὶ πάντες οἱ ἔμμετροι » — ὧν εἷς ἐν σελ. 95 - 97 καὶ ὁ ἐνταῦθα ἐκφραυλιζόμενος.

« Οὕτως ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μάλλον δ' ἀπέδειξαν ὡς οὐδὲν ἀνθρώπου θηρίον ἐστὶν ἀγριώτερον ἐξουσίαν πάθει προσλαβόντος » 1).

Ὁ οὕτως ἀσέμνως ἐνταῦθα περιυβριζόμενος μῦθος οὗτος « Κόραξ καὶ ἀλώπηξ » 2) εἶνε εἷς τῶν ἀρίστων Αἰσωπείων μύθων, εἰ μὴ καὶ ὁ ἄριστος πάντων, διὰ τε τὰ μορφολογικὰ αὐτοῦ ἔξοχα προτερήματα καὶ τὰ οὐσιαστικά.

Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν εἶνε ὁ ἄριστος πάντων, βεβαίως ὅμως ὑπὲρ πάντα τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα ὅσα κέκτηται ἡ ἀνθρωπότης οὗτος ὁ μῦθος ζωηρότατα καταδεικνύει τό τε γελοῖον τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς κουφότητος καὶ τὴν σκληρὰν τύχην, ἣτις ἀναμένει τὰ σπουδαιότατα ταῦτα ἀνθρώπινα ἐλαττώματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Διὸ καὶ πάντες οἱ ὀπωσοῦν ἄξιοι μυθογράφοι ἐτίμησαν αὐτὸν καὶ πάντες, δύναται τις νὰ εἶπη, οἱ ἀναγνωστικῶν βιβλίων συγγραφεῖς ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς ἄριστον πρὸς παιδείαν τῶν νέων ὄργανον.

Ὁ Γάλλος Lafontain καὶ οἱ Γερμανοὶ Luther καὶ Lessing, οἱ ἔξοχώτατοι τῶν νεωτέρων μυθογράφων, ἔκρινον αὐτὸν ἄξιον μεγίστης τιμῆς καὶ προσοχῆς 3). Οἱ Γερμανοὶ Ἀναγνωσματαριογράφοι Dietlein, Förster, Klemen, Gabriel, Supprian, Keck, Die Commission der Schuldirectorem Leipzigs, Bumüller, Schuster,

1) Πλούταρχος ἐν βίῳ Κικέρωνος, κεφ. 46, σελ. 884.

2) Μύθων συναγωγή, ἐκδ. Palm, ἀριθ. 204. ἐκδ. Κοραῆ, ἀρ. 204, σελ. 131.

3) Μάλιστα ὁ Rousseau ἐν τῷ περὶ ἀνατροφῆς συγγράμματι αὐτοῦ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Αἰσωπείων μύθων θεωριῶν αὐτοῦ τοῦτον τὸν μῦθον ἀγαλλύει. Ἰδ. Rousseau Emil. Pädog. Biblioth. von Richter, 7 τόμ. Leipzig, 1875, σελ. 135 καὶ ἐξ.

Brünnert, Wirth, Sostmann, Hirt, Bock, Otto Schulz και Bohm, ήξίωσαν να αναγράψωσιν αὐτὸν ἐν τοῖς Ἀναγνωστικοῖς αὐτῶν βιβλίοις 1), ἐκτιμῶντες τὴν ἔξοχον αὐτοῦ χάριν καὶ παιδευτικὴν δύναμιν. Μόνον δὲ ἡμεῖς οἱ ὑπέρσοφοι ἀντιστρατευόμεθα πρὸς τὴν ἐπιστήμην, πρὸς τὸ καλόν, πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, πρὸς τὴν ὁμόφωνον πάντων τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμην, ἀσύστατα γνωμοτυποῦντες!

“Ὅταν γάρ ψυχῆς ἀφέλης μὲν τὸ εἶδέναι, παράσχης δὲ τὸ δύνασθαι, δίδως τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐπιρροὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δρόμον 2).

«Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ σελ. 113-122 ἐκτιθειμένου μύθου «λέων καὶ ἀλώπηξ καὶ ἔλαφος μέλλουσι νὰ διδαχθῶσι τὰ ἀθῶα παιδιὰ τὸ ἐν αὐτῷ ἐπιμελῶς περιγραφόμενον ἄτιμον ἔργον τῆς ἀλώπεκος, ὅπερ ἀποτροπιάζεται τις καὶ νὰ φαντάζηται καὶ τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς οὐδὲ κἀν τιμωρούμενον παριστᾷ ἐπὶ τέλους, ὡς ὄφειλε νὰ πράξη, ἀκολουθῶν στοιχειωδέστατον παιδαγωγικὸν κανόνα. Θέλουσι προσέτι διδαχθῆ τοῦ λέοντος τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην, τὴν ὁποῖαν ὁ συγγραφεὺς ἐπίσης δὲν παριστᾷ ἐπὶ τέλους τιμωρουμένην· τούναντίον δ' ἐκφέρει καὶ γνώμην, πῶς καλλίτερον θὰ ἠδύνατο ὁ λέων νὰ διεξαγάγῃ τὸ αἰσχρὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ μόνον οὐχὶ μέμφεται αὐτοῦ ἐπὶ ἀδεξιότητι κατὰ τὴν πρῶτην ἐμφάνισιν τῆς ἐλάφου «Δὲν περιέμενε πρῶτα νὰ ἔλθῃ πλησίον τοῦ ἢ ἔλαφος καὶ ἔπειτα νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὴν συλλάβῃ, ἀλλ' ὠρμησεν ἐναντίον της, ἐνῶ αὕτη ἦτο ἀκόμη μακρὰν αὐτοῦ καὶ τῆς ἔσχισε μόνον ὀλίγον τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ὄνυχάς του· δὲν τὴν συνέλαβε (σελ. 116-117)».

1) Diellein, D. Volksschullesebuch, Mittelstufe, 1894, σελ. 197, ἀρ. 347. — Förster, L. für die Mittelklass. der Elementarschulen von Elsass Lothringen, 1894, II Theil, σελ. 106. — Clemen, D. L. für Bürgersch. und unter. kl. höherer Lehranstal. 1894, I Theil, σελ. 60, ἀριθ. 77 (φέρεται ὡς μῦθος τοῦ Λουθήρου) — Gabriel-Supprian, Ausg. B. I Theil. Mittelstufe 1894. ἀριθ. 97, (ὡς τοῦ Λουθήρου). — Gabriel-Supprian, D. L. für einfache Schulverhältnisse, Ausg. C. (Kinderfreund) 1894, ἀριθ. 119 (ὡς τοῦ Λουθήρου). — Keck, Norddeutsches Lesebuch. 19 ἔκδ. 1890, ἀρ. 91. — D. L. v. e. Kommis. d. Schuldirektoren Leipzigs, I Stuf. 1893, ἀριθ. 243, σελ. 149. — Bumüller-Schuster, Drittes Schuljahr, 1890, σελ. 63, ἀριθ. 62. — Brünnert, Erstes Schul und Bildungsbuch, II Abtheilung, 17 Aufl. 1889, σελ. 56, ἀριθ. 98. — Wirth, D. L. für höhere Töchterschulen, I Theil I Cursus, 3 Aufl. 1878, ἀρ. 80, σελ. 54. — Sostmann, Les. f. M. d. B. und Oberklassen der Volksschulen σελ. 131. — Hirt-Bock, Fibel, Th. I, 33 Aufl. 1894, σελ. 44, ἀριθ. 38. — Otto Schulz-Bohm, Fibel Ausg. C. 1887, σελ. 133, ἀρ. 15.

2) Μάξιμος ὁ Τύριος, λόγ. 26, 7.

« Διογένης ἐρωτηθεὶς τί γῆ βαρύτερον βαστάζει; ἔφη· ἄνθρωπον ἀπαίδευτον » 1).

Αὐτὰ λέγουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ὑπέρσοφοι ὑποβολεῖς περὶ τοῦ μύθου τούτου! Ὁ δὲ πολὺς τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας συγγραφεὺς Bernardy λέγει: « Ὁ μῦθος οὗτος λέων καὶ ἀλώπηξ καὶ ἔλαφος εἶνε τοῦ Βαβρίου τὸ ἀριστουργήμα καὶ δὴ ἡ προῖον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ ἔργον καὶ ἀπαύγασμα πολιτισμοῦ νεωτέρου » 2).

Ἐγκατακλείεται δὲ ἐν τῷ ἀριστουργήματι τούτῳ τό τε παρὰ Ξενοφῶντι δίδαγμα: « Ἀπειλεῖ γὰρ ὁ Θεὸς καὶ κολάζει τοὺς βλάκας » 3), καὶ τὸ τοῦ μεγαλοφώνου Αἰσχύλου σεμνότατον καὶ ὑψηλότατον κήρυγμα:

Μηδέ τις

ὑπερφρονήσας τὸν παρόντα δαίμονα
ἄλλων ἐρασθεὶς ὄλβον ἐκχέη μέγαν.

Ζεὺς τοι κολαστῆς τῶν ὑπερκόπων ἄγαν
φρονημάτων ἔπεστιν, εὐθυνοσ βαρὺς 4),

ὡς πᾶς μὴ δαιμονοβλαβῆς κατανοεῖ καὶ μόνον ἐν βλέμμα ἂν ρίψη
ἐπ' αὐτοῦ.

« Τί δ' ἔχουσι νὰ διδαχθῶσιν οἱ παῖδες ἐκ τῶν μύθων χελιδόνες καὶ κύκνοι; ἢ ἀνόητον φιλοψογίαν καὶ μικρολογίαν καὶ κακολογίαν; τί ἐκ τῶν πρὸς αὐτὰς ἀπαντήσεων τῶν κύκνων; εἶνε οἱ λόγοι τῶν κύκνων ὀρθοί; τότε πῶς θὰ συμβιδασθῶσι πρὸς τὰ ἐν σελ. 173-174 περὶ χελιδόνων λεγόμενα ὄλως ἀντίθετα τούτοις; ἐὰν δὲ οἱ λόγοι τῶν κύκνων εἶνε ἐσφαλμένοι καὶ ἀδικοὶ, τότε τί ἄλλο διδάσκουσιν ἢ ἀπλῶς τὴν κακολογίαν καὶ τὴν χυδαίαν τῆς ἀληθείας διαστροφὴν; »

Ταῦτα λέγονται παρ' ἡμῖν καθ' ἑνὸς ἀριστουργήματος ἀνδρὸς

1) Διογένης, γνῶμαι καὶ ἀποφθέγματα 59. Fragm. Philos. Graec. Mullach, τόμ. 2, σελ. 304.

2) Bernardy, Grundriss der Griechischen Litteratur, 1880, II 2, §. 128, σελ. 793, σημ. 3: Müssen und des Dichters *Meisterwerk* 95 (λέων καὶ ἀλώπηξ καὶ ἔλαφος) ihm selbst oder einer jüngeren Kultur angehören ». Ὁ μῦθος παρ' Halm. 243, παρὰ Κοραῆ 358 καὶ σελ. 408, παρὰ Βαβρίῳ 95 πρόχειρος παντί.

3) Ξενοφῶν, Οἰκονομικός 8, 16.

4) Αἰσχύλος, Πέρσαι 824.

σεμνοτάτου και ιερωτάτου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, οὗ ποίημα εἶνε ὁ χαριέστατος και διδακτικώτατος οὗτος μῦθος 1).

“Ὅς δ’ οὐτ’ ἐρυθριᾶν οἶδεν οὔτε δεδιέναι,
τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδεΐας ἔχει 2).

Ἦτο ἀδύνατον ἀνθρωπίνως νὰ εὑρεθῆ χαριεστέρα μορφή, ἵνα περιβληθῆ τὸ βαρυσήμαντον και σφόδρα εἰς τὴν εὐκοσμίαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου και εἰς τὸν ἐξωραϊσμόν αὐτοῦ συντελοῦν πάγκαλον τοῦτο δίδαγμα: «Ὅκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλὰ τὸ πολὺ ἐν τῷ εὖ». Τοῦτο εἶχεν ὑπ’ ὄψιν ὁ Πλάτων, ὅταν ἔλεγε: «Κρεῖττον γάρ που σμικρὸν εὖ ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι» 3). Τοῦτο ὁ Σοφοκλῆς, ὅταν ἐξήγγειλε τὸ «χωρὶς τὸ τ’ εἰπεῖν πολλὰ και τὰ καιρία» 4). Τοῦτο ὁ κωμικὸς Νικόστρατος, ὅταν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐπέπληττε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ λέγων:

Εἰ τὸ συνεχῶς και πολλὰ και ταχέως λαλεῖν
ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες
ἐλέγοντ’ αὖ ἡμῶν σωφρονέστεραι πολὺ 5).

Τοῦτο ὁ σεμνὸς Πλούταρχος, ὅταν πρὸς τὸν Ἀπολλώνιον ἐπιστέλλων γράφει: «Καθόλου γάρ χρὴ διανοεῖσθαι πάντα τινὰ και πρὸς αὐτὸν και πρὸς ἄλλον διεξιόντα μετὰ σπουδῆς οὐχ ὡς ὁ μακρότατος βίος ἄριστος ἀλλ’ ὁ σπουδαιότατος, οὐδὲ γάρ ὁ πλεῖστα κιθαρωδῆσας, ῥητορεύσας ἢ κυβερνήσας, ἀλλ’ ὁ καλῶς ἐπαινεῖται. Τὸ γάρ καλὸν οὐκ ἐν μήκει χρόνου θετέον, ἀλλ’ ἐν ἀρετῇ και τῇ καιρίῳ συμμετρίᾳ· τοῦτο γάρ εὐδαιμον και θεοφιλές εἶναι νενόμισται» 6). Τοῦτο σύμ-

1) *Χελιδόνες και κύκνοι*, ἔκδ. Halm 416 6. Κοραῆ 336. — Κοραῆς, Μύθων συναγωγή, σελ. 276, σημ. 1: «Ἐκ τούτου τοῦ μύθου (Χελιδῶν και Κορώνη δηλ.). Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἔοικε πλάσαι τὸν ἐπιγραφόμενον *Χελιδόνες και κύκνοι*. Αὐτόθ. σελ. 437: Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (Ἐπιστολὴ Α’, τόμ. Α’, σελ. 767) ὁ μῦθος.

2) Μένανδρος, ἀπόσπ. 1090, Κοσκ τόμ. 3, σελ. 265.

3) Πλάτων, Θεαίτητος 187 E.

4) Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶν 809.

5) Νικόστρατος ὁ κωμικὸς, ἀπόσπ. 27, Κοσκ τόμ. 1, σελ. 226.

6) Πλούταρχος, Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον 111 A. — Και ἐν βίῳ Περικλέους κεφ. 13, σελ. 159: Ἦ γάρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια και ταχύτης οὐκ ἐντίθηται

παν τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ὡς δόγμα ἐπρέσβευε. Τοῦτο καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἤθελεν ἐπιχαρίτως νὰ ὑποτυπώσῃ, ὅταν ἔγραφε τὸν χαριέστατον τοῦτον μῦθον Χελιδόνες καὶ κύκνοι. Τοῦτο, «Τὸ καλὸν οὐκ ἐν πλῆθει ἀλλ' ἐν ἀρετῇ» 1).

«Τὸ ἐν τῷ Αἰσώπειῳ μύθῳ «λάρος καὶ ἰκτιῖνος» μετὰ παιδιᾶς μᾶλλον εἰρημένον «ἄξιά γε σὺ πέπονθας ὅτι πτηνὸς γεννηθεὶς ἐπὶ θαλάσσης τὴν διαίταν ἐποιεῖ» ἀγωνίζεται σπουδαιολογῶν ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποδείξῃ ὡς πραγματικὴν ἀλήθειαν. Οὕτω δὲ ὅσα ἐν 18 ὅλοις στίχοις ἀναγκάζεται νὰ ἀναπτύξῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς περὶ τοῦ λάρου ὡς πτηνοῦ πάντα ταῦτα ἀντιφάσκουσιν οὐ μόνον πρὸς τὰ πράγματα καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς ὅσα ὁ παῖς θὰ διδαχθῇ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἱστορίας περὶ λάρου, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅσα ὁ διδάσκαλος θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀναπτύξῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ποιήματος τῆς ἐπομένῃς παραγράφου ὁ «Γλάρος»: «Ἡ θάλασσα, τὰ κύματα, ἢ μπόρα εἶνε ἡ ζωὴ μου· ἀκούραστος πετῶ μαζί· μ' ἐκεῖνα πάντα καὶ μὲ φόρα στὰ ἀγριεμένα κύματα βουτῶ, καὶ σὺ μοῦ λές τὰ κύματα ν' ἀφήσω; μακρὰ τους δὲν μπορῶ στιγμὴ νὰ ζήσω· Θαλασσινὸ πουλί, θὰ ξεψυχήσω ἅμα κλειστῶ μιὰ μέρα στὴν στερειά».

Καινὰ δόγματα ταῦτα! Οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι εἶνε **χωρατατζήδες**, περιέχουσι πράγματα «μετὰ παιδιᾶς εἰρημένα». Οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι εἶνε κλάδος τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ πρέπει νὰ προάγῃ τὰ διδάγματα αὐτῆς· ἄλλως καταδικάζονται εἰς ἐξορίαν καὶ εἰς θάνατον, ὡς οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχοντες πλέον. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον τὰ περὶ τῶν Αἰσωπειῶν μύθων καινὰ ταῦτα διδάγματα οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἐκ θεμελίων πλέον θὰ ἀνατραπῶσιν αἱ περὶ τῶν Αἰσωπειῶν μύθων θεωρίαι τοῦ Lessing, τοῦ Herder, τοῦ J. Grimm, τοῦ Wackernagel, τοῦ Jacobs, τοῦ Bernardy, αἵτινες ἠκούοντο μέχρι τοῦδε 2) καὶ θὰ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ τῆς νέας ταύτης θεωρίας. Τοῦ λοιποῦ οἱ Αἰσώπειοι μῦθοι δὲν θὰ εἶνε μῦθοι, ἀλλὰ κεφάλαιον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, περιέχον ποῦ καὶ που καὶ «τινα μετὰ παιδιᾶς εἰρημένα»!

βάρους ἔργῳ μόνιμον οὐδὲ κάλλους ἀκρίθειαν· ὁ δ' εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προδανεισθεὶς χρόνος ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν.

1) Αἰσωπειῶν μύθων συναγωγή — Λέαινα καὶ ἀλώπηξ — ἔκδ. Halim, ἀρ. 240. ἔκδ. Κοραῆ ἀριθ. 215, σελ. 139 ἐν τῷ ἐπιμυθίῳ.

2) Bernardy, Grundriss der Griech. Litter. Halle, 1880, τόμ. 2, 2, σελ. 780, σημ. 1. καὶ σελ. 789 περὶ τὸ τέλος.